

استانداردهای بیمارستان

www.ketab.ir

تألیف:

دکتر حسین درگاهی - دکتر ناصر صدر ممتاز - فرزاد فرجی

انتشارات دانشگاه تهران

شماره ۲۷۲۴

شماره مسلسل ۵۱۲۸

درگاهی، حسین ۱۳۳۴ -
استانداردهای بیمارستان / تألیف حسین درگاهی، ناصر صدرممتاز، فرزاد فرجی. - تهران:
دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ، ۱۳۸۴.
پانزده، ۴۵۷ ص. - (انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره ۲۷۲۴).
ISBN 964-03-5128-8
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه: ص. ۴۵۵-۴۵۷.
۱. بیمارستانها - - استانداردها. الف. صدرممتاز، ناصر. ۱۳۳۷. ب. فرجی، فرزاد، ج.
دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ. د. عنوان.
۵ الف / د ۴ / ۷۵ / RA ۹۶۷ / ۱۱۰۲۱۸ ۳۶۲
کتابخانه ملی ایران ۲۳۱۲۳-۸۴

شابک ۹۶۴-۰۳-۵۱۲۸-۸ ISBN 964-03-5128-8

عنوان: استانداردهای بیمارستان

تألیف: دکتر حسین درگاهی - دکتر ناصر صدرممتاز - فرزاد فرجی

ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

تاریخ انتشار: ۱۳۸۴ (چاپ اول)

چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران

مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلفان است.

«کلیه حقوق برای دانشگاه تهران محفوظ است»

بها: ۳۳۰۰۰ ریال

پست الکترونیک: Press@ut.ac.ir - آدرس سایت: Press.ut.ac.ir

فهرست

مقدمه	نه
پیشگفتار مؤلفان	سیزده
فصل اول- مقدمه، تاریخچه، مفاهیم و تعریف استاندارد و کیفیت.....	۱
فصل دوم- اصول و مبانی کلی استانداردهای بیمارستان.....	۲۵
فصل سوم- اصول و مبانی کلی استانداردهای بیمارستانهای عمومی.....	۴۹
فصل چهارم- چشم انداز و اهداف استانداردهای بیمارستان.....	۶۵
مراحل صدور پروانه تأسیس بیمارستان.....	۶۶
انواع بخش ها و خدمات ارائه شده در بیمارستانهای عمومی.....	۷۵
فصل پنجم- چگونگی احداث بیمارستان.....	۷۹
فصل ششم- طراحی، ساخت و عملیات اجرایی احداث.....	۸۵
فاکتورهای موثر در طراحی انواع بیمارستان.....	۸۵
عملیات اجرایی احداث بیمارستان.....	۹۰
فصل هفتم- شکل و سبک ساختمان بیمارستان و چگونگی استقرار وسایل، اثاثیه و تجهیزات.....	۹۵

- فصل هشتم - مشخصات اسکلت ساختمانی و خدمات مهندسی ۱۰۱
- فصل نهم - آشنایی کلی با استانداردهای حوزه مدیریت بیمارستان ۱۰۷
- فصل دهم - هیئت مدیره ۱۱۷
- فصل یازدهم - مدیریت اجرایی ۱۲۱
- فصل دوازدهم - مدیریت پزشکی ۱۲۵
- فصل سیزدهم - حقوق بیمار ۱۳۵
- فصل چهاردهم - بهداشت محیط و کنترل عفونت ۱۳۹
- مدیریت زباله ۱۴۳
- عفونت‌های بیمارستانی ۱۴۴
- فصل پانزدهم - بهداشت کارکنان ۱۴۷
- ارائه خدمات بهداشتی به کارکنان ۱۴۷
- بهداشت حرفه‌ای کارکنان ۱۵۰
- آماده‌سازی در مقابل آتش سوزی ۱۵۵
- فصل شانزدهم - بخش اورژانس ۱۵۷
- فصل هفدهم - بخش تروما ۱۷۱
- فصل هیجدهم - بخش اورژانس اقماری ۱۸۱

فصل نوزدهم - آشنایی کلی با استانداردهای بخش‌های بالینی ۱۸۹

فصل بیستم - واحد بیماری‌های قلبی ۱۹۵

بخش جراحی قلب ۱۹۷

بخش کاتتریزاسیون قلب ۲۰۰

آنژیوپلاستی کرونر از راه زیر پوستی یا جلدی (PTCA) ۲۰۷

الکترو فیزیولوژی ۲۰۹

بخش قلب اطفال ۲۱۰

بخش جراحی قلب اطفال ۲۱۰

کاتتریزاسیون قلب اطفال ۲۱۳

فصل بیست و یکم - بخش زنان و زایمان و نوزادان ۲۱۵

نحوه ارائه خدمات به بیماران قبل از زایمان ۲۲۱

ارائه خدمات بیهوشی و ریکاوری به بیماران مرتبط با زایمان ۲۲۳

نوزادان طبیعی ۲۲۸

نوزادان سطح متوسط ۲۲۹

نوزادان در سطح مراقبت ویژه ۲۳۰

منطقه مراقبت مستمر در بخش نوزادان ۲۳۷

فصل بیست و دوم - بخش آنکولوژی ۲۴۳

فصل بیست و سوم - بخش اطفال و مراقبت ویژه اطفال ۲۴۷

بخش اطفال ۲۴۷

واحد مراقبت ویژه اطفال ۲۴۹

فصل بیست و چهارم - بخش روان پزشکی ۲۵۳

فصل بیست و پنجم - بخش دیالیز	۲۶۱
فصل بیست و ششم - بخش مراقبت‌های تنفسی	۲۷۱
فصل بیست و هفتم - سوئیت جراحی	۲۷۵
خدمات بیهوشی	۲۷۵
بخش جراحی و اتاق عمل	۲۸۴
ویژگی‌های اتاق عمل	۲۹۲
واحد مراقبت بعد از بیهوشی (اتاق بهبودی یا ریکاوری)	۲۹۶
فصل بیست و هشتم - بخش مراقبت‌های ویژه	۳۰۱
مراقبت‌ها در واسطه	۳۰۵
فصل بیست و نهم - بخش توانبخشی	۳۰۷
خدمات فیزیکی درمانی	۳۱۱
خدمات کار درمانی	۳۱۴
فصل سی‌ام - بخش مراقبت روزانه	۳۱۷
خدمات جراحی روزانه	۳۱۷
مراقبت پزشکی روزانه	۳۲۱
پایش و مراقبت	۳۲۳
فصل سی و یکم - مدیریت خدمات پرستاری	۳۲۵
فصل سی و دوم - بخش داروخانه	۳۴۱
کمیت داروخانه	۳۴۵
نحوه سفارش؛ خرید و انبارکردن دارو	۳۴۷

- فصل سی و سوم - بخش تغذیه و رژیم‌های غذایی ۳۵۱
- فصل سی و چهارم - بخش رادیولوژی ۳۵۹
- فصل سی و پنجم - بخش رادیوتراپی ۳۶۵
- فصل سی و ششم - بخش آزمایشگاه بالینی ۳۷۱
- فصل سی و هفتم - بخش مددکاری اجتماعی ۳۷۷
- فصل سی و هشتم - بخش مدارک پزشکی ۳۸۳
- فصل سی و نهم - بخش کالبد شکافی ۳۹۳
- فصل چهلم - بخش استریلیزاسیون مرکزی ۳۹۵
- فصل چهل و یکم - بخش پذیرش ۴۰۳
- فصل چهل و دوم - واحد ترخیص ۴۰۷
- فصل چهل و سوم - بخش کاخداری ۴۱۱
- فصل چهل و چهارم - بخش رختشویخانه ۴۱۹
- فصل چهل و پنجم - بخش مهندسی، تعمیر و نگهداری ۴۲۵
- فصل چهل و ششم - بخش کارگزینی ۴۳۱

فصل چهل و هفتم - بخش امور مالی	۴۳۵
فصل چهل و هشتم - کتابخانه	۴۳۹
فصل چهل و نهم - بخش ارتقای کیفیت مستمر	۴۴۷
فصل پنجاهم - بخش پیوند	۴۵۱
منابع انگلیسی	۴۵۵
منابع فارسی	۴۵۷

بنام خدا

مقدمه

در هیچ عصر و دوره‌ای امر سلامت مثل دوران ما مورد توجه دولتمردان و سیاست‌گزاران و مدیران جامعه و بطور کلی جامعه بشری قرار نگرفته است. این امر، ضمن آنکه دربر دارنده امتیازات عدیده‌ای برای کشورها و جوامع محسوب می‌شود، در نظم و نسق دادن علمی سازمان‌ها و فعالیت‌های بهداشت و درمان و گسترش مدیریت نظام‌های بهداشتی و درمانی به نحو چشمگیری مؤثر بوده است. توسعه مدیریت بهداشت و درمان طی دهه‌های اخیر در کشورهای پیشرفته بازتابی سازنده و غیرقابل قیاس با ادوار گذشته بر کشورها و جوامع جهان سومی داشته است و بخش بهداشت و درمان کشور، بویژه در این زمینه دستاوردهای امیدبخشی ارایه داده است.

گسترش نظام بهداشت و درمان، طی دو دهه اخیر و توسعه آموزش علوم پزشکی کشور از نظر کمی و کیفی، همراه بوده است با درکانون توجه قرار گرفتن امر مدیریت در بخش بهداشت و درمان. طی این فرآیند، به‌رغم برخی کج سلیقه‌گی‌ها و تعصب‌های بی‌جا و کارشکنی‌های ناروا، مدیریت نوین در این بخش حداقل در بُعد آموزش آن جای پای محکمی یافته است. تلاش مستمر و پیگیر اساتید و فرهیختگان رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی و دیگر پژوهشگران و دست‌اندرکاران مدیریت سیستم‌های بهداشتی درمانی کشور به‌صورت کتاب‌ها و مقالات ارزنده ارائه شده است. انجام پژوهش چه در قالب پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری Ph. D چه در ساختار پروژه‌های پژوهشی گسترده و فزاینده و چه به‌صورت کتاب‌های درسی یا عمومی، نویدبخش توفیقات ارزشمند و آینده‌ساز در تحول مدیریت این بخش حیاتی جامعه است. اساتید، دانشجویان و پژوهشگران عزیز در علوم مدیریت، پزشکی و اقتصاد بهداشت و درمان به دور از هر گونه چشمداشت مادی و دیگر شائبه‌ها و با صرف

وقت و انرژی بسیار، همت والای خویش را در تدوین مقالات و کتاب‌های باارزشی در این زمینه بکار بسته‌اند تا نظام بهداشت و درمان میهن عزیز ما به نحوی متحول شود و ساختار یابد و براه تکامل برود که متریقی‌تر باشد، اقتصادی‌تر اداره شود، و مهم‌تر از همه با کیفیت بالاتر و رضایت فزاینده بهره‌گیران از خدمات بهداشتی درمانی، یعنی آحاد جامعه، همراه باشد. همراه با تلاش‌های همکاران گرامی و فاضل، در ابعاد مختلف عرصه مدیریت نوین در بخش بهداشت و درمان، برخی از این بزرگواران به ابعاد خاصی از این مدیریت پرداخته‌اند که حائز اهمیت ویژه و سرشار است. گستره برنامه‌ریزی استراتژیک و عملیاتی، مدیریت استراتژیک، مدیریت عملکرد، مدیریت کیفیت فراگیر، مدیریت کیفیت مستمر، تضمین کیفیت، مدیریت اطلاعات بهداشتی درمانی، تکنولوژی اطلاعات در نظام بهداشت و درمان، اقتصاد بهداشت و درمان و سایر ابعاد مربوطه، از جمله زمینه‌های مهمی بوده‌اند که با اهتمام و تلاش اساتید و دانش‌پژوهان محترم طی سال‌های اخیر مورد عنایت قرار گرفته و حاصل کار به خوبی انتشار یافته است.

پرداختن به استانداردها، نحوه تدوین استانداردها، بهره‌جویی از تجارب دیگر سیستم‌های بهداشتی درمانی، مطالعه نقطه‌نظرهای اندیشمندان جهان به استانداردهای سلامت، تحلیل استانداردهای موجود کشور، و در نهایت طراحی و تدوین استانداردهای مناسب برای بخش بهداشت و درمان کشور در زمره مهم‌ترین بُعد مدیریت نوین بخش سلامت کشور محسوب می‌شود.

کتابی که در دست دارید، حاصل تلاش گسترده همکاران گرامی و استادان شریف، آقایان دکتر حسین درگاهی، دکتر ناصر صدر ممتاز و فرزاد فرجی می‌باشد که بویژه به امر استانداردها در نظام سلامت پرداخته‌اند. کتاب، براساس آخرین یافته‌های علمی در این زمینه تدوین گردیده و حاوی مهم‌ترین ابعاد مرتبط با عنوان است و نشانگر دقت نظر و تسلط نویسندگان محترم در انتقال مفاهیم اساسی لازم به خواننده می‌باشد. بنابراین، مطالعه و بهره‌جویی از مطالب ارزشمند آن را به اساتید، دانشجویان دوره‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری و دیگر علاقمندان عزیزی که به نوعی با «استاندارد» سروکار دارند یا بدان علاقمندند، توصیه می‌نماید.

در نهایت، ضمن تبریک به آقایان دکتر حسین درگاهی و دکتر ناصر صدر ممتاز استادان محترم دانشگاه علوم پزشکی تهران و هم‌چنین برادر ارجمند جناب آقای فرزاد فرجی و بزرگداشت کار علمی و ارزنده همگی این عزیزان، امید است در آینده همچون گذشته، شاهد تلاش مداوم و توفیقات فزاینده علمی این همکاران گرامی، متین و متواضع باشیم.

دکتر سید جمال‌الدین طبیبی
استاد مدیریت و برنامه‌ریزی دانشگاه علوم پزشکی ایران

پیشگفتار مؤلفان

در مورد استانداردها مفاهیم مختلفی ارائه شده است، از جمله اینکه استانداردها همانند ستاره‌هایی در آسمان هستند که برای هدایت و راهنمایی مسافران گم‌شده در کویر به کار می‌روند. آیا این ستارگان دست یافتنی هستند و اگر جواب مثبت است چگونه می‌توان به آن‌ها دست یافت و سرانجام گمشدگان مقصود را به کدامین مقصد می‌رسانند. در آموزه‌های دینی ما آمده است برای خداوند هستی همانقدر که کمیت عبادات مهم است، کیفیت آن نیز اهمیت دارد و او به تعادل بین این دو تأکید دارد. در قرآن کریم، در لابلای احادیث و روایات ائمه معصومین، آیات و بیاناتی وجود دارند که هر کدام به عنوان شاخص‌های استاندارد، سعادت بشری را رقم می‌زنند و انسان‌ها با اجرای هر یک از آن‌ها کیفیت زندگی خود را ارتقا می‌بخشند. انسان‌ها نیز در چهارچوب توانایی‌های فکری و ذهنی خود و برگرفته از قوانین الهی باید به تهیه و تدوین ملاک‌ها و معیارهایی بنام استاندارد در زمینه‌های مختلف بپردازند تا به آن‌ها اعتقاد پیدا کرده و هر یک را در جای خود مورد استفاده قرار دهند. این استانداردها می‌توانند همچون ستارگان راهنما انسان را به سمت و سوی اهداف از پیش تعیین شده در زندگی شخصی، اجتماعی و سازمانی هدایت کنند، بنابراین استانداردها برای سعادت جوامع بشری اهمیت خاص دارند.

مهم‌ترین هدف خدمات بیمارستانی در نظام بهداشت و درمان تولید محصولی بنام سلامتی است که تولید مناسب و با کیفیت این محصول نیازمند تهیه و تدوین استانداردهاست. کسانی که به تهیه و تدوین استانداردهای بیمارستان از گذشته تاکنون پرداخته‌اند هدفی جز این نداشته‌اند. هم‌چنین رعایت استانداردها می‌تواند موجب رضامندی بیماران، ارتقای کیفیت زندگی کاری کارکنان، ارتقای کیفیت خدمات بهداشتی درمانی و افزایش کارایی و بهره‌وری در بیمارستان شود. شاید در هیچ عصر و دوره‌ای همانند امروز اهمیت استانداردها برای تصمیم‌گیرندگان امور بهداشت و درمان به منظور

توسعه و پیشبرد خدمات بیمارستانی روشن و واضح نبوده است. در کشور ما نیز موضوع ارزشیابی‌های کمی و کیفی و پرداختن به استانداردها سابقه‌ای به قدمت چندین دهه دارد و بعضی از استادان، صاحب‌نظران و متخصصان رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی به تهیه، تدوین، توسعه و نشر استانداردها در خدمات بیمارستانی پرداخته‌اند. اما اینکه چرا تاکنون کارایی و اثربخشی خدمات بیمارستانی از دیدگاه مردم و حتی مسئولان نظام بهداشتی درمانی و ارائه‌دهندگان این نوع خدمات، مطلوبیت بالایی ندارد، جای تعجب بسیار دارد. بنابراین تنها پرداختن به تهیه استانداردها کافی نیست، بلکه اجرای آن‌ها نیز اهمیت دارد. مسلماً مشکلات و موانعی که در راه اجرای استانداردها در بیمارستان وجود دارد بسیار بیشتر از تلاش‌هایی است که برای تولید آن‌ها به کار می‌رود و خود نیاز به برنامه‌ریزی اجرایی دارد.

کتابی که پیش روی شماست، رویکرد آن به سمت استانداردهای کمی، کیفی، اجرایی، ساختاری و فرآیندی در چهارچوب فعالیت‌های بیمارستانی است که در پنجاه فصل به نگارش درآمده است. حوزه‌هایی که استانداردهای آن در حیطه بیمارستان به آن پرداخته شده است مراقبت بالینی از بیماران، پشتیبانی، حوزه‌های تشخیصی درمانی و مدیریت و اداره بیمارستان است. استانداردهای انواع بخش‌های بالینی بیمارستان به صورت عمومی و تخصصی، اورژانس، مراقبت روزانه، اورژانس اقماری و... در حوزه مراقبت بالینی از بیماران، انواع بخش‌های تشخیصی درمانی مانند آزمایشگاه بالینی، رادیولوژی، رادیوتراپی، توان‌بخشی و...، بخش‌های پشتیبانی نظیر کارگزینی، امور مالی، کادرداری، مهندسی، تعمیرات و نگهداری و... و در حیطه مدیریت و اداره بیمارستان، هیئت مدیره، مدیریت اجرایی و مدیریت پزشکی مدنظر قرار گرفته است. علاوه بر این سایر خدمات و فعالیت‌های بیمارستانی مانند حقوق بیمار، بهداشت محیط و کنترل عفونت، بهداشت کارکنان، بهداشت حرفه‌ای، ارتقای کیفیت مستمر و تضمین کیفیت مورد توجه قرار گرفته است. در نهایت، استانداردهای مربوط به احداث، طراحی، اخذ پروانه و چگونگی انجام بازرسی‌ها و ارزشیابی‌های ادواری از بیمارستان‌ها با توجه به استانداردها نیز بیان شده است.

منابع و مواخذ به کار رفته در این کتاب برگرفته از آخرین مجموعه‌ها و مطالب انتشار یافته در زمینه استانداردهای بیمارستان‌های اروپایی، آمریکایی و آسیایی است که

هدف از درج آن‌ها تقلیدی بی‌چون و چرا از این استانداردها نیست، بلکه سعی شده است با پردازش آن‌ها و انطباق با شرایط و فرهنگ خاص حاکم بر بیمارستان‌های ایران به رشته تحریر درآید تا استادان، متخصصان، دانش‌پژوهان و دانشجویان رشته‌های مدیریت خدمات بهداشتی درمانی از آن بهره لازم را ببرند. این کتاب ابزار مناسبی برای ارزشیابی عملکرد خدمات بیمارستانی نیز به شمار می‌رود تا از قضاوت‌های ذهنی و گاه غیرمنصفانه در این خصوص جلوگیری شود و نتایج بدست آمده ارزش و اعتبار بیشتری پیدا کند.

در پایان جا دارد از زحمات بی‌شائبه مدیریت محترم مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران و کلیه همکاران ایشان که در چاپ این کتاب نهایت همکاری را با مؤلفین ابراز داشته‌اند تشکر و قدردانی نموده و این اثر ناقابل را به همه کارکنان بیمارستان‌های کشور از پائین‌ترین رده شغلی تا بالاترین رده تخصصی که در راه تولید محصولی بنام «سلامتی» بدون هیچ‌گونه توقع اضافی تلاش می‌کنند تقدیم نمائیم.

دکتر حسین درگاهی - دکتر ناصر صدر ممتاز - فرزاد فرجی

مهرماه ۱۳۸۴